



SYVI är en ideell förening som verkar för en kvalitativt god Studie- och yrkesvägledning riktad till elever i behov av särskilt stöd inom samtliga skolformer

Ordförande Roland Trygg

Utbildningsdepartementet

SYVI

20190511

## Yttrande över betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle. (SOU 2019:4), Dnr 410/2019

### Sammanfattning

SYVI lämnar härmed yttrande över betänkandet "Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle" (sou 2019:4). Utredningen har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att ge alla elever inom skolväsendet möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval fattade utifrån goda kunskaper. I uppdraget har ingått att föreslå åtgärder för att minska betydelsen av kön, social bakgrund och funktionsnedsättning vid utbildnings- och yrkesval. SYVI ser positivt på att denna utredning har gjorts. Vi är särskilt angelägna om att studie- och yrkesvägledningen ses över för att vara väl fungerande även för elever med funktionsnedsättningar och elever i behov av särskilt stöd oavsett skolform. Denna elevgrupp har ofta behov av utökad enskild vägledning för att kunna tillskansas sig kunskap som krävs för att kunna göra väl övervägda val.

Utredningen föreslår bland annat ett paket av fem huvudsakliga åtgärder:

1. Ett förtydligande av vad vägledning är, att den kan vara både individuell och generell och ska benämnas karriärvägledning.
2. Ett förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.
3. Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.
4. Förstärkning av det generella karriärvägledningsspektivet i olika ämnen.
5. Ett nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan

### SYVI lämnar följande synpunkter till utredningen.

Utredningens fem huvudsakliga åtgärder bygger på en helhet som utgår från att inget av förslagen enskilt kan åstadkomma förändring. SYVI ser positivt på utredningens huvudsakliga förslag på förbättringsåtgärder för studie- och yrkesvägledning. SYVI stödjer utredningens syn att det behövs flera olika åtgärder för att åstadkomma en varaktig förändring. I det fallet någon av de förslagna åtgärderna inte realiseras ser SYVI det som angeläget att man ser över de övriga åtgärderna för att säkerställa helheten.

### 10.2 Benämningen studie- och yrkesvägledning ska ändras.

SYVI ser positivt på de föreslagna begreppen individuell vägledning och generell vägledning. Benämningarna tydliggör de olika delarna av uppdraget inom studie- och yrkesvägledning. SYVI

ser inte positivt på föreslaget till ändring av studie- och yrkesvägledning, - vägledare till Karriärvägledning och Karriärvägledare. Vi anser att begreppet "karriär" är allt för förknippat med hierarkisk struktur där förväntat avancemang inom arbetslivet ökar stressen för ungdomar generellt, i synnerhet inom gruppen elever i behov av särskilt stöd och utökad vägledning. Risken att vårdnadshavare till elever på tidig utvecklingsnivå, mottagna i särskolan, skulle kunna uppfatta ordet som direkt kränkande. Vi ser också att det kan vara svårt att förhålla sig till titeln Karriärvägledare för de elever som inte har förmågor som efterfrågas i arbetslivet.

### **10.3 Elevernas tillgång till karriärvägledning ska tydliggöras och stärkas**

Utredningen understryker behovet av elevers tillgång till såväl individuell- som generell vägledning. Detta ser SYVI som positivt. Omfattningen ska enligt utredningen utgå från elevens behov och förutsättningar. SYVI vill tydliggöra behovet av utökad, individuell studie och yrkesvägledning för gruppen, elever i behov av särskilt stöd med funktionsnedsättning i grundskolan/grundskolan så väl som i gymnasieskolan/gymnasiesärskolan. Samtidigt pekar utredningen på vissa elevgrupper och tillfälle när individuell vägledning ska erbjudas. Stort fokus läggs vid grundskola och för vissa specifika elevgrupper. SYVI ser en risk att huvudmän lägger mindre fokus på elevens vägledning under sin gymnasieutbildning/gymnasiesärskoleutbildning. Individuella vägledningssamtal kan skapa motivation för en elev att hitta mål med sina studier och därigenom fullfölja sin utbildning på gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan.

Utredningen anger särskilt att individuell studie- och yrkesvägledning ska erbjudas inför val till gymnasieskola och gymnasiesärskola. SYVI anser att detta bör ses i ett större sammanhang där den individuella vägledningen vid aktuell tidpunkt bygger på de tidigare generella och individuella insatser som krävs för att säkerställa elevens valkompetens. Vi anser att det är av yttersta vikt att individuella insatser kommer in tidigt för elever i behov av särskilt stöd och funktionsnedsättning.

SYVI ställer sig positiv till förslaget att den individuella studie- och yrkesvägledningen ska erbjudas elever som avser att avsluta sin gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning i för-tid eller riskerar att inte erhålla en gymnasieexamen i gymnasieskolan. SYVI anser även att elevgruppen i behov av särskilt stöd och utökad vägledning bör få tillgång till samma möjlighet som elever mottagna i gymnasiesärskolan. Här finns i nuläget ett förstärkt samarbete mellan Arbetsförmedlingen och gymnasiesärskolan som visserligen fungerar olika i olika regioner och kommuner. SYVI ser det därför som mycket angeläget att detta uppdrag tydliggörs och säkerställs så att alla elever oavsett kommun får samma möjlighet. Det är även angeläget att Försäkringskassan och kommunens LSS- verksamhet ingår i detta samarbete när behov finns.

### **10.4 Karriärvägledarens uppgifter ska tydliggöras**

SYVI ser positivt på att studie- och yrkesvägledningens uppgifter ska tydliggöras.

### **10.5 Karriärvägledningen i utbildningen ska stärkas.**

Utredningen föreslår ett nytt obligatoriskt inslag för årskurs 8 och 9 – Framtidsval. Utredningen menar att genom detta förslag så säkerställs elevernas tillgång till en likvärdig vägledning och information inför sina framtida val. Det blir tydligt när schemalagd tid finns avsatt. SYVI menar dock att det obligatoriska inslaget - framtidsval borde fördelas med bibehållna föreslagna antal timmar även till mellanstadiet. Valet till gymnasieskolan och gymnasiesärskolan bygger på ett

långsiktigt arbete på grupp- och individnivå och grunden för detta kan med fördel läggas redan i mellanstadiet.

Utredningen föreslår att Studie- och yrkesvägledningen ansvarar för det nya obligatoriska inslaget. SYVI menar dock att studie- och yrkesvägledarens profession borde utgå från vägledning och processledning. Lärare är utbildade och specifikt kompetenta i undervisningssituationen medan Studie- och yrkesvägledaren har specifik kompetens för studie- och yrkesvägledning både som samtalsmetod och i ett informationsperspektiv. Därigenom borde förslaget om införande av Framtidsval som ämne inte utgå från Studie- och yrkesvägledaren utan från läraren. SYVI menar att Studie- och yrkesvägledaren ska hålla i den individuella studie- och yrkesvägledningen och för den generella studie- och yrkesvägledningen ska vägledaren verka som processledare. SYVI anser att när Studie- och yrkesvägledaren blir ansvarig för Framtidsval finns det risk att syftet får motsatt effekt då det inte tydligt inkluderar hela skolans ansvar. I läroplanen kopplas skola-arbetsliv till respektive ämne. Genom föreslagen ordning finns risk att den kopplingen inte träffar på ämnesläraren genom att Studie- och yrkesvägledare blir ansvarig för Framtidsval. studie- och yrkesvägledning riskerar därigenom att fortsatt vara en angelägenhet för en liten grupp tjänstepersoner och inte hela skolans ansvar. Däremot är det positivt att utredningen föreslår att kurs- och ämnesplaner ses över så att centralt innehåll och kunskapskrav kopplas till frågor som rör samhälls- och arbetsliv och skola-omvärld.

#### **10.8 Huvudmannen ska ha en plan för karriärvägledning**

SYVI ställer sig positiv till förslaget om att huvudmannen ska ha en plan för studie- och yrkesvägledning och att den ska ingå i det systematiska kvalitetsarbetet. Det skapar förutsättningar för likvärdighet vid elevövergångar till andra skolformer eller skolor/huvudmän. SYVI är också positiv till utredningens förslag att studie och yrkesvägledningen kan behöva samordnas genom en central funktion.

#### **10:9 Ändring av Arbetsförmedlingens instruktion.**

SYVI ställer sig positiv till förslaget om ändring i Arbetsförmedlingens instruktion så att det stärker samverkan med huvudmän inom skolväsendet. Arbetsförmedlingen är genom sitt nuvarande uppdrag en viktig part i övergången till arbetslivet. SYVI kan inte nog poängtera vikten av tvärssektoriell samverkan är nödvändig i synnerhet för elever i behov av särskilt stöd och elever med funktionsnedsättning.

#### **10.10 Ändring av Skolverkets instruktion samt 10.13 Uppdrag till Skolverket om digitalt vägledningsstöd.**

SYVI ställer sig positiv till förslaget.

**Beslutet ska skickas till**  
Utbildningsdepartementet

Borås den 30 maj 2019

Roland Trygg  
Ordförande